

WILLIAM
SHAKESPEARE

**William
Shakespeare**
**MUCH ADO
ABOUT
NOTHING**

MNOHO POVYKU
PRO NIC

ROMEO

WILLIAM
SHAKESPEARE

MNOHO POVYKU
PRO NIC

MUCH ADO
ABOUT
NOTHING

NAKLADATELSTVÍ ROMEO

Mnoho povyku pro nic patří k Shakespearovým vrcholným komediím. Hra vznikla zřejmě v roce 1598, tedy ve středním období autorovy tvorby, na podkladě mnohokrát literárně zpracovaného příběhu o dívce, kterou její nápadník vinou zlé pomluvy zavrhne a nakonec si ji přece jen šťastně vezme. Příběh, známý už z dob antiky, objevila znovu renesance a ještě před Shakespearem přetvořila údajně až do sedmnácti nových poetických, prozaických i dramatických verzí v několika evropských jazycích. Shakespeare sám pravděpodobně čerpal z italské básně Lodovika Ariosta *Zuřivý Roland* (*Orlando Furioso*, 1516, v překladu sira Johna Haringtona z roku 1591), jež byla podkladem i pro čtvrtý zpěv druhé knihy Spenserova eposu *Královna víl* (*The Faerie Queene*, 1590). Snad nejvíce však Shakespeara ovlivnila novela Mattea Bandella z roku 1554, kterou z italštiny do francouzštiny přeložil, upravil a do svých *Tragických historií* (*Histoires Tragiques*, 1574) vtělil François de Belleforest. Klasickou látku ovšem Shakespeare pojal jako vždy po svém a obohatil ji o řadu originálních i převzatých prvků, takže vzniklo dílo zcela nové a svébytné.

Výchozí příběh Claudia a Héry sleduje v základních rysech dějovou osnovu převzatou z pramenů, Shakespeare ho však upravil a doplnil komicky laděným pásmem Benedika a Beatricie a burleskním pásmem strážníků. Poprvé ho rovněž zasadil do komediálního žánru a přisoudil mu v něm zcela specifickou funkci. Starý známý příběh Claudia a Héry tak v jeho pojetí rozvíjí především dramatický děj komedie lásky, kontrastní příběh Benedika a Beatricie dává hře myšlenkovou náplň a příběh strážníků lidový humor a absurdní rozuzlení. Mistrným propojením těchto tří dějových pásem za použití adekvátních výrazových prostředků pak Shakespeare vytvořil divadelní hru nebývale vyváženou, která naplňuje daný žánr, ale v mnohém jeho hranice překračuje.

Dramatičnost výchozího příběhu akcentuje autor několika posuny oproti pramenům, ze kterých čerpal. Posílil roli aristokratického představitele dvorského světa a jeho mravů, Claudiova patrona prince Pedra, který bdí nad osudem svého chráněnce. Paralelně k němu postavil podobně autoritativního otce Héry, siňora Leonata, kdežto postavu její matky do hry nezařadil. Claudio a Héra jsou v jeho pojetí nezkušení mladí milenci, kteří si nejsou zcela jisti svou láskou, snadno podléhají vlivům okolí a tváří

v tvář zlu a intrikám jsou zcela bezradní. Domnělou zradu pak Claudio neprožívá jako osobní tragédii lásky, ale jako veřejné zostuzení, na které nepřiměřeně ostře reaguje otevřenou potupou Héry při nezdařeném svaatebním obřadu. A ona zase nedokáže čelit otevřené lži jinak než tím, že na místě omdlí. Don Juan zde nejedná z popudu žárlivosti, jako je tomu v předchozích zpracováních látky, kdy předobraz tohoto intrikána musel řešit rozpor mezi láskou a loajalitou k příteli, ale motivuje ho pocit ponížení a touha po pomstě. Podobnými úpravami, a zejména vyhocením temných a tragických prvků, které látka nabízela, dodal autor hře napětí, plasticitu a hlubší, obecnější platnost.

V kontrastu ke světu konvencí, zabydlenému přehledně definovanými typy lidí, uvádí Shakespeare originálně do příběhu komicky pojatou dvojici zarytých individualistů, Benedika a Beatricii. Pro ně neexistuje žádný zřejmý pramen, z něhož by autor přímo čerpal, přestože tehdejší literatura znala podobné typy prostořekých vtípálek obrněných proti milostnému citu. Jistou inspirací mohla autorovi být tehdy proslulá kniha Baldassara Castigliona *Dvořan (Il Cortegiano)*, přeložená z italštiny v roce 1561. Tématem, které Benedik a Beatricie do hry vnášejí, je válka pohlaví a myšlenka, že od nenávisti může být často velice blízko k lásce. S podobným tématem se Shakespeare zdařile vyrovnal už v komedii **Zkrocení zlé ženy**, ale zde ho posunul o kus dál. Na rozdíl od ranější hry v komedii **Mnoho povyku pro nic** nejsou už v centru autorovy pozornosti tolik vztahy mužů a žen, jako spíš obecnější otázky zdání a skutečnosti, falešné a pravé identity. Beatricie a Benedik jsou postavy přece jen složitější než Kateřina a Petruccio. Je možno, jak činí někteří komentátoři, hledět na jejich slovní přestřelky jako na zoufalou snahu skrývat pravé, upřímné a snadno zranitelné city za masku cynismu a sarkastického humoru, kterou poodkryje až léčka „moudrých“ pozorovatelů, jež těmto zaslepencům otevře oči a dovede pomýlený pár k poznání a nakonec i k oltáři. Takový výklad je jistě zcela ve shodě s žánrem optimisticky laděné plautovské komedie, jíž **Mnoho povyku pro nic** vsutku z velké části je. Shakespeare však jako obvykle hranice žánru překračuje a šťastné rozuzlení poněkud zpochybní. Benedik a Beatricie totiž nejsou Claudiem a Hérou, nepodvolují se zvyklostem světa tak snadno, přestože nakonec „obráť“ pod vlivem mínění jiných. Podlehnou-li přece a vzdají-li se tak trochu neochotně své svobody i samoty, pak jistě proto, že se mají skutečně rádi a že se, koneckonců, „svět musí zalidňovat“. Ale ani tímto jejich rozhodnutím si divák nemůže být zcela jist. Šťastný konec se totiž odkládá. Hra nekončí svatbou, ale tancem, oním symbolem životního reje, který tuto komedii od počátku provází.

Shakespearovy hry se zpravidla vyznačují souborem nosných témat, která se odkrývají, vymezují a zrcadlí vždy na několika dějových rovinách. Tematickou jednotu podtrhuje určitá základní metaforika. Nejinak je tomu i v této hře. Klíčem může být už sám název **Much Ado About Nothing**, ve kterém se slovo „nothing“ (nic) v alžbětinské angličtině vyslovovalo jako „noting“, tedy „pozorování“, „sledování“, „notový záznam“. Chování jedněch pozorované a hodnocené jinými se skutečně zdá být středem celé hry. Stereotyp jízlivě ironického a nadřazeného chování prince a jeho družiny je konfrontován s mnohem méně elegantními, zato jistě upřímnějšími mravy maloměstské Messiny. Konvenčně rozvíjený milostný příběh Claudia a Héry je postaven proti extravagantní lásce Beatricie a Benedika. A proti těmto pak Shakespeare staví rovinu strážníků, kteří přece už z definice své profese „sledují“ chování svých spoluobčanů a sami se rovněž ze všech svých ubohých sil, a přece marně, snaží vypadat před světem co nejlépe. Že to jsou nakonec oni, které autor nechává odhalit intriku a napravit stav věcí veřejných, je jedním z kouzelných paradoxů, v jejichž vytváření je William Shakespeare mistrem nad mistry.

Ke specifickým prvkům společenského chování, které se odrážejí v metaforice hry, patří hudba, tanec, karnevalové masky, oblečení měnící se s módou, ale i řeč. A právě jazyk, slovo, se do značné míry stává hlavním hrdinou této komedie. Vždyť slovo proměněné v pomluvu dokáže změnit celý lidský život, slovem se vyjevuje i zakrývá pravda, vyjevují i zakrývají city. Zatímco v předcházejících Shakespearových hrách neslo slovo často citový, lyrický náboj, v této převážně prózou psané komedii se stále více stává tlumočnickem rozumu. Odklonem od lyrismu a jiskřivým, nelítostným soubojem rozumu a citu předznamenává **Mnoho povyku pro nic** cestu ke komediím příštího, restauračního období.

JIŘÍ JOSEK

MUCH ADO
ABOUT
NOTHING

MNOHO
POVYKU
PRO NIC

DRAMATIS PERSONAE

DON PEDRO, Prince of Aragon
DON JUAN, his bastard brother
CLAUDIO, a young lord of Florence
BENEDICK, a young lord of Padua
LEONATO, Governor of Messina
ANTONIO, his brother
BALTHASAR, a singer, attendant on Don Pedro
BORACHIO } followers of Don Juan
CONRAD }
FRIAR FRANCIS
DOGBERRY, master constable
VERGES, a headborough
FIRST WATCHMAN
SECOND WATCHMAN
WATCHMAN
SEXTON
BOY
LORD
HERO, daughter to Leonato
BEATRICE, niece to Leonato
MARGARET } gentlewomen, attending on Hero
URSULA }
Messengers, Musicians, Watchmen, Attendants.

Scene: Messina.

OSOBY

DON PEDRO, aragonský princ
DON JUAN, jeho nevlastní bratr
CLAUDIO, mladý Florentian
BENEDIK, mladý Padovan
LEONATO, messinský vladař
ANTONIO, jeho bratr
BALTAZAR, zpěvák, sloužící Dona Pedra
BORACIO } sloužící Dona Juana
KONRÁD }
OTEC FRANCISCO
DAGOBERT, strážmistr
VIRGIL, strážník
PRVNÍ STRÁŽNÍK
DRUHÝ STRÁŽNÍK
STRÁŽNÍK
PÍSAŘ
CHLAPEC
ŠLECHTIC
HÉRA, Leonatova dcera
BEATRICIE, Leonatova neteř
MARGARETA } komorné Héry
URŠULA }
Poslové, muzikanti, strážníci, sloužící.

Místo děje: Messina

ACT I.

SCENE 1.

BEFORE LEONATO'S HOUSE.

Enter Leonato, Governor of Messina, Hero, his daughter, and Beatrice, his niece, with a Messenger.

- LEONATO I learn in this letter that Don Pedro of Aragon comes this night to Messina.
- MESSENGER He is very near by this. He was not three leagues off when I left him.
- LEONATO How many gentlemen have you lost in this action? 5
- MESSENGER But few of any sort, and none of name.
- LEONATO A victory is twice itself when the achiever brings home full numbers. I find here that Don Pedro hath bestowed much honour on a young Florentine called Claudio.
- MESSENGER Much deserved on his part, and equally remembered 10 by Don Pedro. He hath borne himself beyond the promise of his age, doing in the figure of a lamb the feats of a lion. He hath indeed better bettered expectation than you must expect of me to tell you how.
- LEONATO He hath an uncle here in Messina will be very 15 much glad of it.
- MESSENGER I have already delivered him letters, and there appears much joy in him – even so much that joy could not show itself modest enough without a badge of bitterness.
- LEONATO Did he break out into tears? 20
- MESSENGER In great measure.
- LEONATO A kind overflow of kindness, there are no faces truer than those that are so washed. How much better is it to weep at joy than to joy at weeping!
- BEATRICE I pray you, is Signor Montanto returned from 25 the wars, or no?
- MESSENGER I know none of that name, lady. There was none such in the army, of any sort.

JEDNÁNÍ I.

SCÉNA 1.

PŘED LEONATOVÝM DOMEM.

Vystoupí messinský vladař Leonato, jeho dcera Héra, jeho neteř Beatricie a Posel.

- LEONATO Tady se dočítám, že aragonský princ don Pedro přijíždí dnes večer k nám do Messiny.
- POSEL Budou tu za chvíli. Opustil jsem je tři míle před městem.
- LEONATO Kolik vojáků ztratil v té bitvě? 5
- POSEL Z urozených pánů žádného, ostatních jen pár.
- LEONATO Vítězství těší dvojnásob, když nejsou ztráty. Tady čtu, že don Pedro zvlášť vyznamenal jistého Florentána jménem Claudio.
- POSEL A zaslouženě. Protože se ten mladík obzvlášť 10 vyznamenal v boji. I když je to ještě jehně, bil se jako lev. Jeho výkon nepopsatelně předčil veškeré očekávání. Takže ode mě nečekejte, že vám ho popíšu.
- LEONATO Jeho strýc tady v Messině bude mít moc velkou 15 radost.
- POSEL Byl jsem už za ním s dopisy a on byl radostí celý bez sebe. Taková přemíra štěstí si, jak známo, ze skromnosti nasazuje bolestínský výraz.
- LEONATO Snad neplakal. 20
- POSEL A jak!
- LEONATO Slzy často věstí štěstí. Kež by bylo víc takto umytých tváří! Oč lepší je plakat radostí než radovat se z cizího neštěstí!
- BEATRICIE Příteli, a co náš siňor Honimír, už je taky 25 zpátky z boje?
- POSEL Nevím, slečno, že by v armádě byl nějaký šlechtic toho jména.

LEONATO	What is he that you ask for, niece?	
HERO	My cousin means Signor Benedick of Padua.	30
MESSENGER	O, he's returned, and as pleasant as ever he was.	
BEATRICE	He set up his bills here in Messina, and challenged Cupid at the flight; and my uncle's fool, reading the challenge, subscribed for Cupid and challenged him at the bird-bolt. I pray you, how many hath he killed and eaten in these wars? But how many hath he killed? For indeed I promised to eat all of his killing.	35
LEONATO	Faith, niece, you tax Signor Benedick too much. But he'll be meet with you, I doubt it not.	
MESSENGER	He hath done good service, lady, in these wars.	40
BEATRICE	You had musty victual, and he hath holp to eat it. He is a very valiant trencherman, he hath an excellent stomach.	
MESSENGER	And a good soldier too, lady.	
BEATRICE	And a good soldier to a lady, but what is he to a lord?	
MESSENGER	A lord to a lord, a man to a man, stuffed with all honourable virtues.	45
BEATRICE	It is so, indeed. He is no less than a stuffed man. But for the stuffing – well, we are all mortal.	
LEONATO	You must not, sir, mistake my niece. There is a kind of merry war betwixt Signor Benedick and her. They never meet but there's a skirmish of wit between them.	50
BEATRICE	Alas, he gets nothing by that. In our last conflict four of his five wits went halting off, and now is the whole man governed with one, so that if he have wit enough to keep himself warm, let him bear it for a difference between himself and his horse, for it is all the wealth that he hath left to be known a reasonable creature. Who is his companion now? He hath every month a new sworn brother.	55
MESSENGER	Is't possible?	
BEATRICE	Very easily possible. He wears his faith but as the fashion of his hat, it ever changes with the next block.	60
MESSENGER	I see, lady, the gentleman is not in your books.	
BEATRICE	No. An he were, I would burn my study. But I pray you, who is his companion? Is there no young squarer now that will make a voyage with him to the devil?	65
MESSENGER	He is most in the company of the right noble Claudio.	

LEONATO	Kdo je to?	
HÉRA	Sestřenka myslí pana Benedika z Padovy.	30
POSEL	Je živ a zdrav a veselý jako vždycky.	
BEATRICIE	Než odjel z Messiny, vyzýval veřejně Amora ke střeleckému klání, ale jedna potrhlá osoba z rodiny mého strýce na tu výzvu odpověděla a vystřelila si z něho. Prosím vás, kolikpak nepřátel zabil v té válce? Já věřím, že nikomu neublížil.	35
LEONATO	Jsi, Beatricie, na Benedika moc ošklivá. Ale on ti to vrátí, o to nemám strach.	
POSEL	Ve válce obstál skvěle, opravdu.	40
BEATRICIE	Jestli v ní obstál, pak jen díky svému koni. Je totiž padavka – a sám nestojí za nic.	
POSEL	Patří mu všechna čest, slečno.	
BEATRICE	Leda tak čest nějaké slečny. Ale kolik cti má v těle on?	
POSEL	Každý ví, že pan Benedik je přímo naditý odvahou a ctnostmi.	
BEATRICIE	Naditý jistě. Hotový nádiva. Protože jinak – Ale všichni jsme jen lidi.	
LEONATO	Neberte, pane, mou neteř doslova. Siňor Benedik a Beatricie se rádi škádlí. Kdykoli se vidí, začnou se rovnou špičkovat.	50
BEATRICIE	Jeho špičky nestojí za řeč. Omílal je tak často, že ztratily břit a vtip – a dnes je to jeho špičkování vyloženě tupé. A protože má rozumu, jen co by se za nehet vešlo, řekněte mu, ať se radši moc neškrábe za uchem, nebo si ho brzy budou plést s hovádkem božím. S kým se teď vlastně stýká? Je totiž velmi přelétavý.	55
POSEL	Opravdu?	
BEATRICIE	O tom nepochybuje. Pro něho jsou přátelé módní záležitost. Stíhá je častěji než ponožky.	60
POSEL	Vidím, slečno, že toho pána v srdci nemáte.	
BEATRICIE	Nemám. A nebudu mít, dokud mám srdce. Ale řekněte, s kým se teď přátelí? Kterého trumberu teď svádí na špatnou cestu?	65
POSEL	Je často ve společnosti mladého hraběte Claudia.	